

Prinsessa Mononoke

Luonto puhuu TEKSTI: Markku Salmi

Jättimäiset vesimassat syöksyvät valtavana putouksesta. Pääskyt napsivat pökerityneitä hyönteisiä Paholaisen kurkun kuohuista. Kotkat liihottelevat päätähuimaavien jyrkänteiden yllä. Ympäröivä sademetsä kuhisee monenlaista elämää. Bambun lehvästöt, palmut ja jättimäiset trooppiset puut levittäytyvät silmäkantamattomiin. Kirjavia papukaijoja ja pieniä apinoita hyörii latvoista.

Mika Siltalan kännykän ruudulla pyörii videoleike, jossa ollaan Iguazun putouksilla Etelä-Amerikassa. Argentiinan ja Brasilian rajalla sijaitseva jättiputous on yksi maailman suurista luonnonihmeistä. Parinkymmenen kilometrin päässä Parana-joen varrella sijaitsee Itaipun massiivinen sähkövoimala.

”Tästä **Hayao Miyazakin** *Prinsessa Mononokessa* on kysymys, ihmisen ja luonnon kohtaamisesta. Siitä kuinka me valjastamme kokonaisia ekosysteemejä käyttöömmemme piittaamatta lopputuloksesta”, toteaa Siltala.

Siltalan luotsaama Cinema Mondo -yhtiö on tuttu elokuvaharrastajille. Se on kunnostautunut erityisesti Miyazakin elokuvien ja studio Ghiblin tuotannon kotimaisena levittäjänä. Nyt Mondo on iskenyt kultasuoneen lanseeratessaan Ghiblin suurtuotannon *Prinsessa Mononoken* (*Mononoke hime*). Odotukset ovat korkealla, sillä juuri *Mononokea* pidetään Miyazakin avainelokuvena. Se on animen harrastajien rakastama ympäri maailman, ja elokuvaguru **Roger Ebert** on listannut sen yhdeksi suursuosikeistaan.

Atomipommin ja rock'n'rollin varjossa

Kun atomipommin ja rock'n'rollin varjossa kasvaneesta japanilaispojasta tuli Oscarin (*Henkien kätkemä* 2001) voittanut juhlittu animemestari 60-vuotiaana, niin tämä oli kulkenut pitkän tien aloittelevasta mangakasta kansainvälisesti merkittävän piirrosstudion johtajaksi. *Tuulen laakson Nausicaan* (1984) myötä urjenut ura kulminoitu vuonna 1997 valmistuneeseen *Prinsessa Mononokeen*.

Elokuva oli monessa mielessä ansiokas työvoitto Ghiblin tekijätiimille. Sitä työstettiin isolla joukolla kolmisen vuotta, ja se oli myös anime, jossa Miyazaki ensi kerran kokeili tietokoneanimaatiota. Ohjaajamestari uhkasi elokuvan tehtyään vetäytyä eläkkeelle, mutta onneksi näin ei käynyt.

Prinsessa Mononoke kahmi valmistuttuaan alan palkintoja ja rikkoi kaikkien aikojen katsojaennätykset Japanissa. Juhlitun ykkössijan peittosi lopulta **James Cameronin** *Titanic*. Miyazakin ja Cameronin yhtäläisyyksiä voi hakea Cameronin uusimmasta sci-fi-seikkailusta *Avatar*, jonka Pandora-planeetta on paljon velkaa Miyazakin visioille.

Ekologisia ja hengellisiä teemoja käsittelevä *Mononoke* on sukua *Nausicaalle*, mutta jälkimmäisen fantasiamaailman sijaan tekijä on ottanut lähtökohdakseen keskiajan Japanin maaseudun. Historiallisesta taustasta huolimatta tarina ei ole mikään animen *Seitsemän samuraita*, vaan Miyazaki tulkitsee aikakauden eepoosia vapaasti. **Akira Kurosawan** tavoin hän on suuri humanisti ja armoitettu tarinankertoja.

Tyttö ja susi

Elämä Muromachi-kauden (1333–1573) Japanissa oli levotonta ja sotaisaa. Hoviaatelien paikan oli ominut kovaotteisten samuraiden sotilasluokka. Keskinäisissä sodissa nämä olivat valmiita häikäilemättömiin toimiin. Vuosikymmenten kuluessa maa ajautui yhä syvenevään ahdinkoon. Kylät ja linnoitukset paloivat tuhaksi, kun lääninherrat armeijoineen ottivat mittaa toisistaan. Militantit buddhalais- ja shinto-klaanit juonivat omiaan. Sodankäynnin luonne muuttui eurooppalaisten maahan tuomien tuliaseiden myötä. 1500-luvun lopulla Japani siirtyi keskitetyn vallan aikaan ja maahan saatiin viimein rauha, joka kesti 250 vuotta.

© Tokuma Shoten, Studio Ghibli

Prinsessa Mononoken tapahtumapaikkana on metsäisen vuoristojärven niemessä oleva kaivoslinnoitus. Rautamalmia valmistavaa Tatabara-klaania johtaa kaunis ja armoton Lady Eboshi. Ympäröiviä kukkuloita louhitaan ja metsää kaadetaan masuunien polttopuiksi. Töitä paikivat rohkeat naiset apunaan kourallinen miehiä ja leprasairaita suojaajia. Vastaansa Eboshi saa ikiaikaisen jättimäisen suden poikueineen sekä linnoituksen herruutta havittelevan samuraiarmeijan. Susilauman johdossa ratsastaa hurja ihmistyttö San eli prinsessa Mononoke. Lännen maahan saapuu myös antilopin näköisellä Yakul-ratsulla liikkuva prinssi Ashitaka, joka etsii syytä villieläinten käsitämättömään raivoon ja parannusta omaan kiroukseensa.

Armoton taistelu johtaa verisiin tappioihin puolin ja toisin. Jokaisella tuntuu olevan jotain hampaankolossaan. Haave luonnonvoimien valjastamisesta ihmisen käyttöön häviää savuna ilmaan. Loppupelissä puhdassydämisen prinssin ja ihmisiä vihaavan susityön orastava kumppanuus joutuu kovalle koetukselle. Intensiivisiä taistelukohtauksia ja loistokasta piirrosjälkeä täydentää **Joe Hisaishin** tunnelmallinen musiikki.

Luonto puhuu

Luonto on Miyazakille kaiken kattava metafora ihmisen osasta maailmankaikkeudessa. Hän imee vaikutteensa paljon syvemmistä kulttuurikerroksista kuin esteellisen Japanin murroksesta. Miyazakille Japani näyttyy myyttisenä alkukotina, jossa ihmiset ja luonnonhenget elävät harmonisessa symbioosissa. *Mononokea* tehdessään Ghiblin tuotantotiimi matkusti Yakushiman saarelle, Kyushuun, tutustumaan siellä sijaitseviin ikimetsiin.

”Olemme Japanissa tuhansia vuosia uskooneet kamiin, jumaliin ja reihin, henkiin, jotka ovat läsnä kaikkialla. Jokaisessa purossa, kaikissa puissa, joka kodissa ja keittiössä” on Miyazaki sanonut.

Japanilaisen shamanismin perusta on esihistoriallisen ajan metsästyksen ja kalastuskulttuurin arkaaisessa uskomusmaailmassa. Sitä edustaa alkuperäisimmillään kuningatar **Himiko**, joka historian hämärissä hallitsi myyttistä Yamatain valtakuntaa. Oraakkeleiden ja shamaaniin tehtävänä oli toimia välittäjinä näkyvän ja näkymättömän maailman välillä sekä pitää henget ja kuolleet sopuisina.

Ekosysteemin on aina ja kaikkialla elvyttävä, jotta monimuotoinen elämä maapallolla voi jatkua. Tämän ymmärtää syvästi *Mononoken*

”Prinsessa Mononoken hirvijumala saa tuhannet kukat kukkimaan. Se ei voi koskaan kuolla, sillä se on itse luontoäiti kaikkivoipaisuudessaan.”

sankaripari, kapinallinen susiprinssessa San ja sairas aatelisprinssi Ashitaka, jotka kamppailevat uutta elämää, vaikkakin eri puolilla rintamalinjoja.

Toimittaja-kirjailija **Richard Heinberg** muistuttaa meitä kirjassaan *Memories And Visions Of Paradise*, kuinka ihminen hukkasi alkuperäisen Eedenin puutarhan, kun hän menetti yhteyden sisäiseen, taivaalliseen voimantähteeseensä ja kuinka teknologia lopulta korvasi sen. Historia on surullinen kertomus tästä loputtomasta henkisestä mierolaisuudesta.

Ehjä elämä

Vaikka Miyazaki on ekologisesti kantaaottava ja pasifisti, kuvaa hän sitä, kuinka sota on se voima, joka ajaa ihmisiä ja yhteisöjä halki his-

torian. *Tuulen laakson Nausicaassa* ja *Prinsessa Mononokessa* se on keskeinen elementti. Mutta Miyazakin elokuvat huokuvat myös nostalgista ymmärrystä menneistä ajoista kohtaan. Lentäminen ja sotakoneet ovat lapsuuden maailman kuvaamisen ohella olleet hänen vakioaiheita.

”Eläminen on menettämistä. Nostalgia on yksi niistä asioista, jotka tekevät meistä ihmisiä, ja siksi sitä on vaikea määrittellä”, toteaa Miyazaki.

Kasvihuoneilmioista otsonireikään, geneettisestä manipuloinnista tekoälyyn, seksistä ja huumesta moderniin sodankäyntiin ja terrorismiin, ostosparatiiseista suurkaupunkien slummeihin, rikkauksista räsyihin. Koko tuntemamme maailma on luisumassa kohti kaaottista tulevaisuutta. Puhe oikeasta ja väärästä johtaa vääjäämättä siihen, että toteamme itse olleemme väärässä. Sokeassa kehityskossamme olemme tuhoamassa mahdollisuutemme ehjään elämään.

Paluuta menneeseen ei ole, mutta mennyt palaa myyttien myötä. *Prinsessa Mononoken* hirvijumala saa tuhannet kukat kukkimaan. Se ei voi koskaan kuolla, sillä se on itse luontoäiti kaikkivoipaisuudessaan.

Prinsessa Mononoken ensi-ilta kautta maan 26. helmikuuta. *Originaaliversio suomenkielisen tekstin japanista käännettynä.* ■

© Tokuma Shoten, Studio Ghibli